

Claes-Henric Siven (red):

Unemployment in Europe: Analysis and Policy Issues

Sedan början av 1970-talet har arbetslösheten i Europa ökat från 5 miljoner till 19 miljoner arbetslösa. Detta är utgångspunkten för boken *Unemployment in Europe: Analysis and Policy Issues* redigerad av Claes-Henric Siven (Timbro, Stockholm 1987). I denna bok ingår åtta artiklar vilka analyserar den höga och bestående arbetslösheten i Europa. Även politiska åtgärder för att påverka denna diskuteras.

Empiriska observationer visar att den s k NAIRU, dvs den arbetslöshetsnivå som är forenlig med en konstant inflationstakt, har ökat i Europa men vi saknar en teoretisk förklaring till varför så är fallet. I den första artikeln studerar Jeffrey Sachs med hjälp av utbuds-modeller varför NAIRU har ökat så kraftigt. Enligt den traditionella keynesianska modellen bör arbetslöshet bekämpas med hjälp av en efterfrågestimulerande politik, men, som Sachs påpekar, förutsättningen för att en sådan politik skall lyckas är att arbetslösheten är större än NAIRU. Eftersom data indikerar att denna har ökat kraftigt de senare åren anser Sachs att det är utbudssidan i ekonomin som skall undersökas. Därefter kan man avgöra om efterfrågestimulerande politik har eller kan ha några bestående effekter på arbetslösheten.

Ytterligare en observation är att den aktuella arbetslösheten följer den trendmässigt växande NAIRU. Varför följs dessa två mått åt? Det finns två möjliga förklaringar: 1. för att begränsa eller minska inflationen har regeringarna försökt att hålla den aktuella arbetslösheten nära den stigande NAIRU; 2. en ökad arbetslöshet tenderar att öka den naturliga arbetslösheten, mätt som NAIRU. Vi står alltså inför ett problem där orsakssambandet kan gå i två riktningar. Antingen pressar den aktuella arbetslösheten upp NAIRU eller tvärtom. Det sistnämnda fallet kallas hysteresis. Denna ansats innebär att NAIRU, eller något annat mått

på "jämviktsarbetslöshet", beror på eller bestäms av den historiska utvecklingen.

En vanlig förklaring till den höga arbetslösheten är att de reala lönerna är för höga, dvs högre än jämviktsreallönen. De resultat som presenteras i Sachs artikel visar att arbetslösheten beror på att reallönerna inte anpassats efter utbudsstörningar och att dessa chocker helt eller delvis kan förklara varför NAIRU har ökat under senare år. När det gäller hypotesen om hysteresis och hur den bestående höga arbetslösheten skall bekämpas visar Sachs att ekonomins utgångstillstånd är avgörande för vilken politik som bör föras. Hans rekommendation är att *inte* föra en efterfrågestimulerande politik. Istället bör en icke-ackommoderande politik användas för att inte förvärra situationen på lång sikt.

Sambandet arbetslöshet - reallön

Sambandet mellan arbetslöshet och reallön diskuteras också i Stephen Nickells bidrag. Han menar att den nominella lönen, vilken bestäms i löneförhandlingar, och den ekonomiska politiken tillsammans bestämmer reallönen. Samtidigt kommer också sysselsättningen att påverkas av denna politik. Därför menar Nickell att det inte är relevant att tala om ett direkt samband mellan reallön och arbetslöshet. Men samtidigt förnekas inte att det kan finnas ett sådant orsakssamband. Slutsatsen är att nivån på reallönen inte är någon signifikant förklaring till arbetslösheten, vilket står i motsats till Sachs uppfattning.

Hur ser lönestrukturen ut och hur fungerar den svenska arbetsmarknaden? Dessa frågor diskuteras i Claes-Henric Siven's artikel. Den svenska lönestrukturen har framförallt påverkats av den solidariska lönepolitiken på så sätt att löneskillnaderna har utjämnats. En annan effekt av den solidariska lönepolitiken var att olönsamma företag slogs ut och vi fick en strukturomvandling i ekonomin. De frågor som Siven ställer är: hur har lönestrukturen förändrats, varför förändrades den och vilka bakomliggande motiv fanns. Därutöver belyses hur den svenska arbetsmarknaden fungerar. Siven pekar

på att arbetstagarna har ett intresse av att jämna ut löneskillnaderna, samtidigt som arbetsgivarparten inte motsätter sig denna utveckling eftersom de endast är intresserade av de totala lönekostnaderna.

Löneglidning brukar ofta betraktas som marknadens sätt att kompensera för centrala avtal. Det visar sig emellertid att perioder med hög efterfrågan på arbete genererar både höga centrala avtal och stor löneglidning. Detta gäller också vid en mer moderat löneökningstakt. Hur skall vi tolka denna observation? Enligt Siven kan vi inte se löneglidningen som marknadens korrigerande av en felaktig fördelning av löneutrymmet eftersom de lokala förhandlingarna inte är styrda av de centrala avtalen.

Juergen Donges diskuterar i sin artikel vad som har orsakat den kraftiga ökningen av arbetslösheten i Europa. Donges för fram åsikten att arbetsmarknadens funktionssätt har försämrats under senare år. En traditionell keynesiansk efterfrågestimulerande politik kommer då inte att ha några bestående effekter. Därför menar Donges att arbetslösheten bör ses som ett prisproblem istället för ett kvantitetsproblem. Rekommendationen är att försöka förbättra arbetsmarknadens funktionssätt genom påverkan av lönebildningen.

Arbetsdelning

En aktuell fråga är om det genom arbetsdelning är möjligt att öka sysselsättningen. Detta problem diskuteras i Michael Hoels artikel. Om arbetskraftsefterfrågan är konstant vore det möjligt att minska arbetslösheten genom att fler individer delar på den begränsade arbetstiden. Hoels analys bygger på ett antal förutsättningar, nämligen att det är möjligt att minska arbetstiden, att en arbetstidsförkortning inte leder till en minskad efterfrågan på arbete och att arbetskraftsutbudet inte ökar då arbetstiden minskar. Med förbehållet att denna fråga är komplex finner Hoel att arbetslösheten både kan minska och öka som resultat av arbetsdelning. På kort sikt skulle arbetslös-

heten minska men på lång sikt skulle den öka eventuellt till en nivå högre än tidigare. Dvs på lång sikt är nivån på arbetslösheten oberoende av den genomsnittliga arbetstiden.

En intressant fråga är hur införandet av tullar eller andra importrestriktioner påverkar produktion och sysselsättning. Tullar gynnar inhemsk produktion och sysselsättning eftersom importerade varor blir dyrare. Frågan är då om denna ökning är bestående. Per-Olov Johansson och Karl-Gustaf Löfgren visar i sin artikel att produktion och sysselsättning endast ökar på kort sikt. Detta beror på att reallönen sjunker då priserna på importerade varor ökar. På lång sikt är det emellertid troligt att andra länder också inför importrestriktioner, vilket innebär att den inhemska exporten skulle minska och konsekvensen blir därmed minskad produktion och sysselsättning i samtliga länder.

Hur påverkar den internationella konjunkturen sysselsättningen i en liten öppen ekonomi som Sverige? Pentti Kouri visar att konjunkturläget tillsammans med arbetsmarknadens funktionssätt bestämmer hur sysselsättningen påverkas. Kombinationen av stelheter på arbetsmarknaden och en recession i världsekonomin skulle leda till en hög och bestående arbetslöshet. För att upprätthålla full sysselsättning är det enligt Kouri nödvändigt att reallönen tillåts vara flexibel.

Devalveringar

I den avslutande artikeln, författad av Sixten Korkman, diskuteras hur och om devalveringar är ett verksamt medel för att bekämpa arbetslöshet. Har de devalveringar som t ex Sverige gjort, haft någon bestående effekt på sysselsättningen? En nedskrivning av en valutas värde har som avsikt att sänka reallönen vilket i sin tur tenderar att öka efterfrågan på arbete samtidigt som exporten gynnas genom ett lägre relativt kostnadsläge. Resultatet blir en ökad sysselsättning framförallt på kort sikt eller så länge som devalveringseffekten finns kvar. Därför menar Korkman att devalveringar är ett kraftfullt recept

för att begränsa arbetslösheten.

Författarna i denna bok ställer viktiga frågor, vilka behandlas teoretiskt och i flera fall också empiriskt. En styrka är att flera ekonomiska skolor får komma till tals. Därför får vi också olika svar på frågan varför arbetslöshet existerar och hur politiken skall utformas för att öka sysselsättningen.

Fil kand *MICHAEL BERGMAN*
Nationalekonomiska institutionen
Lunds universitet